

Een doolhof van eeuwen

De historicus Rob Wolf heeft aan zijn respectabele lijst met publicaties over zorginstellingen een nieuwe titel toegevoegd. Wie uitsluitend afgaat op de titel van zijn nieuwste boek, komt echter van een koude kermis thuis. Deze is ten dele misleidend en pretendeert meer te bieden dan de lezer in het boek zal aantreffen. In de titel wordt gesproken over 'zeven eeuwen ziekenzorg in 's-Hertogenbosch'. Na nog geen 25 tekstpagina's is de auteur reeds aanbeland in 1940. Met zeven-mijlslaarzen is hij door de eerste bijna zeven eeuwen heen gestapt, om vervolgens minutieus de laatste halve eeuw te beschrijven. Het ware correcter geweest als de titel tot uitdrukking had gebracht dat de periode vanaf 1940 het feitelijk beschreven tijdvak is.

Wolf heeft *Een doolhof van eeuwen* vooral gebaseerd op een beperkte hoeveelheid literatuur, archivalia (vooral notulen, krantenknipsels, de periodieken van het beschreven ziekenhuis) en een groot aantal interviews. Zijn keuze voor juist deze bronnen heeft tot gevolg dat het verhaal vooral verteld wordt vanuit het gezichtspunt van het Groot Ziekengasthuis (GZG). De lezer wordt over de ruimere context waarbinnen het GZG functioneerde (de stad, de regio, ontwikkelingen op het gebied van de landelijke gezondheidszorg) minimaal geïnformeerd en slechts dan wanneer dit voor het volgen van het betoog noodzakelijk is. Wie een beeld wil krijgen van wat er vanaf 1940 in de gezondheidszorg gebeurd is, kan dit boek beter ongelezen laten.

Wie daarentegen meer dan terloops een band met het GZG heeft gehad, zal dit boek met veel plezier lezen en er veel in herkennen. Rob Wolf is er goed in geslaagd de sfeer van het GZG te beschrijven. Met oog voor spreken de details en anekdotes heeft hij wat er zich in en rondom het ziekenhuis

afspeelde trefzeker beschreven. Ook heeft hij veel werk gemaakt van de karakterisering (in de letterlijke zin) van de hoofdrolspelers. Ik kan me na het lezen een haarscherp beeld vormen van juffrouw Tilman (van 1938 tot 1966 lid van het College van Regenten van het GZG en als lid van de gasthuiscommissie nauw betrokken bij het wel en wee van het gasthuis). Ook Tilmans opvolger F.H.J.M. van den Eerenbeemt komt goed uit de verf. Bij eerstgenoemde denk ik aan een *bitch* en bij de tweede aan een potentaat, die zich beiden met hart en ziel voor het GZG hebben ingespannen. Dat ze pas op hoge leeftijd (respectievelijk 72 en 70 jaar) hun functie ter beschikking stelden, zegt in dit verband genoeg.

Ook het tijdsbeeld wordt boeiend beschreven. Het bewaken van het zedelijk peil van de intern wonende (uiteraard ongehuwde) verpleegsters was bijna een obsessie. Tien verpleegsters die op een plat dak in 'onwettelijke kleding' liggen te zonnebaden kon een halve eeuw geleden nog een rel veroorzaken waarmee niet alleen de geneesheer-directeur zich moest bemoeien, maar ook de bischop. Herhaaldelijk klagen van de specialisten haalde lange tijd niets uit: op de röntgenfoto's van nier of gal waren steeds weer broekknopen te zien, want mannen moesten de broek aanhouden als ze werden doorgelicht. Het overwicht van de rooms-katholieke kerk – hoewel het GZG formeel neutraal, maar de facto katholiek was – loopt eveneens als een rode draad door het boek. Zo werd het de uroloog W. Moonen kwalijk genomen dat hij eens op Driekoningen een niet-spoedeisende operatie verrichtte; met hem was de antichrist binnengehaald. Een van de betere door Wolf uitgewerkte themata is zijn behandeling van de rol die de zusters van Carolus Borromeus in de Bossche ziekenzorg hebben

gespeeld. Deze Duitse congregatie vestigde zich in 1876 ook in Den Bosch. Uit *Een doolhof van eeuwen* blijkt echter dat hun vrijwel belangeloze inzet niet uitsluitend positief geduid kan worden. Met de door Wolf aangebrachte nuancering van de rol van deze congregatie brengt hij de geschiedwetenschap een, weliswaar bescheiden, stapje vooruit. De Haagse beleidsmakers zullen eveneens blij zijn met de wijze waar-

Poort van het GZG in de Gasthuisstraat, 1908. Ter weerszijden beelden van St. Elisabeth en St. Vincentius. (Foto: Stadsarchief)

op Rob Wolf de regionale samenwerking van ziekenhuizen onderling en de hele gang van zaken rondom de fusie van het GZG met het (protestantse) Willem-Alexander Ziekenhuis heeft beschreven. Hier wordt de Nederlandse belastingbetaler niet vrolijk van. Bijna ontelbaar zijn de passages waarbij verhaald wordt hoe de besturen van de afzonderlijke ziekenhuizen elkaar de loef afsteken en pogingen tot kostenbesparende samenwerking of spreiding van medische diensten doelbewust torpederen. Ook de medische specialisten gaan wat dit betreft niet vrijuit.

Al met al heeft Wolf een meer dan verdienstelijke poging gedaan om

voor de meest recente periode een facet van de Bossche gezondheidszorg te beschrijven. Toch had ik graag ook de vroegere geschiedenis op een vergelijkbare wijze geboekstaafd willen zien. Blijkbaar is de auteur in deze periode niet zo goed thuis. Anders kan ik niet verklaren dat hij het op blz. 17 heeft over de negentiende eeuwse arts M.J. Coronel die als een van de eerste critici aandacht vroeg voor de slechte gezondheidstoestand in Den Bosch. Ongetwijfeld is hier de vermaarde Bossche geneesheer M.J. Godefroi (1819-1895) bedoeld, die als enige Brabantse arts een rol speelde in de hygiënistische beweging en onlangs een plaats in de portretten-

galerij van de Brabantse Biografieën waardig werd bevonden.

Rob Wolf, *Een doolhof van eeuwen*.

Zeven eeuwen ziekenzorg in 's-Hertogenbosch; van Groot Ziekengasthuis tot Bosch Medicentrum, 1274-1999
(Nijmegen 1999). Prijs f 24,50.

* Cor van der Heijden, historicus, is werkzaam in het voortgezet onderwijs. Hij publiceert met regelmaat over de geschiedenis van Noord-Brabant. In 1995 promoveerde hij op een proefschrift over zuigelingen- en kindersterfte in Tilburg in de 19^e eeuw.